

Sygn. akt II Ca 951/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Mariusz Broda**

Sędziowie: **SSO Elżbieta Ciesielska**

SSO Rafał Adameczyk (spr.)

Protokolant: protokolant sądowy Iwona Cierpikowska

po rozpoznaniu w dniu 16 października 2014 r. w Kielcach

na rozprawie

sprawy z powództwa A. C., Z. C., S. J., G. R., M. M., E. K. (1), C. D., E. K. (2), I. M. i B. B.

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Końskich

z dnia 6 maja 2014 r., sygn. I C 208/14

oddala apelację i zasądza od (...) S.A.

w W. na rzecz A. C., Z. C., S. J., G. R., M. M., E. K. (1), C. D., E. K. (2) i I. M. kwoty po 66,66 (sześćdziesiąt sześć 66/100) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

II Ca 951/14

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym w dniu 3 stycznia 2012 r. H. C. domagała się zasądzenia od (...) S.A. w W. na swoją rzecz kwoty 20000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia w związku ze śmiercią wnuka D. K. w dniu 5 sierpnia 2000 r. w wypadku drogowym, którego sprawcą był R. Z. – ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w (...) S.A., a także domagała się zasądzenia kosztów procesu. Jako podstawę prawną żądania powódka wskazała przepis art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Pozwany (...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki kosztów procesu. Pozwany zarzucił, iż brak jest podstaw do wypłaty zadośćuczynienia, wynikających z przepisów powołanych przez H. C., a ponadto żądanie powódki uległo przedawnieniu, bowiem od zdarzenia z dnia 5 sierpnia 2000 r. do zgłoszenia roszczenia w dniu 17 sierpnia 2011 r. upłynęło ponad 10 lat.

W toku procesu, w dniu 22 kwietnia 2012 r. powódka H. C. zmarła, a jej spadkobiercy: Z. C., A. C., G. R., E. K. (1), M. M., S. J., C. D., I. M., E. K. (2), B. B. oświadczyli, że popierają powództwo.

Wyrokiem z dnia 6 maja 2014 r. Sąd Rejonowy w Końskich zasądził od pozwanego (...) S.A. w W. na rzecz powodów A. C., Z. C., S. J., G. R. M. M., E. K. (1), C. D., E. K. (2), I. M., B. B. kwoty po 1000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 6 maja 2014 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części, nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Końskich) od każdego z powodów kwoty po 59 zł, a od pozwanego kwotę 590 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych oraz zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, iż w dniu 5 sierpnia 2000 r. w M., gmina R. doszło do wypadku komunikacyjnego, w wyniku którego wnuk powódki D. K. doznał obrażeń ciała skutkujących jego śmiercią na miejscu zdarzenia. Sprawcą przedmiotowego wypadku był R. Z., kierujący pojazdem marki F. (...), nr rej. (...) P, ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej w (...) S.A. i skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Końskich z dnia 25 stycznia 2001 r. w sprawie II K 445/00 za przestępstwo z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 k.k. W dacie zgonu D. K. miał ukończone 30 lat, był bezdzietnym kawalerem. Jego matka E. K. (1) wyjechała w okolice Z., kiedy miał niespełna 2 lata i od tamtej pory D. K. był wychowywany przez babkę H. C., którą początkowo traktował jak swoją matkę, zwracał się do niej „mamo”, a nie „babciu”. D. K. nie chciał wyprowadzić się do matki, kiedy osiągnął wiek szkolny, pozostał pod opieką dziadków, ukończył szkołę podstawową i zawodową. Po osiągnięciu pełnoletniości pozostał z dziadkami we wspólnym gospodarstwie domowym i pomagał w prowadzeniu gospodarstwa rolnego o powierzchni 9 ha. D. K. był pracowity, poza robotami polowymi w gospodarstwie rolnym dziadków podejmował dorywcze prace u innych gospodarzy we wsi. Był bardzo uczynny, grzeczny, żyty z dziadkami i pozostałymi członkami rodziny wspólnie z nim zamieszkującymi. Po śmierci D., H. C. przez długi czas nie mogła się pogodzić z tym faktem. Często chodziła na cmentarz na grób wnuka. W kilka dni po śmierci D. K. powódka zasnęła w kościele i przez dziesięć dni przebywała w szpitalu. H. C. wymagała terapii psychologicznej albo przyjmowania leków uspokajających. Powódka zgłosiła roszczenie do (...) Zakładu (...) o wypłatę na jej rzecz kwoty 20000 zł tytułem zadośćuczynienia. Pismem z dnia 25 sierpnia 2011 r. odmówiono jej przyznania tego świadczenia ze względu na brak podstawy prawnej. H. C. przeżyła także wytoczenie niniejszego powództwa i zmarła wskutek wylewu w niedługim czasie po złożeniu wyjaśnień informacyjnych w sprawie.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy przyjął, że w świetle przepisów art. 448 k.c. i art. 24 § 1 k.c. żądanie powódki co do zasady zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem tego Sądu, możliwe jest dochodzenie zadośćuczynienia na podstawie powołanych przepisów w przypadku zdarzeń zaistniałych przed dniem 3 sierpnia 2008 r., a pozwany jako przejmujący odpowiedzialność za skutki wyrządzone przez sprawcę zdarzenia również w tym zakresie jest zobligowany do zrekompensowania naruszenia dobra osobistego H. C.. Sąd pierwszej instancji wskazał, iż z uwagi na treść art. 442¹ k.c. roszczenie powódki nie uległo przedawnieniu. Sąd Rejonowy uznał jednocześnie, że wysokość dochodzonego zadośćuczynienia jest nieadekwatna do stopnia naruszenia dobra osobistego H. C., jakim jest zerwanie więzi rodzinnej ze zmarłym wnukiem i wszelkie tego konsekwencje. W ocenie Sądu pierwszej instancji, śmierć D. K. wpłynęła negatywnie na stan emocjonalny powódki i jej dalsze funkcjonowanie – wywołała objawy syndromu posttraumatycznego, przykre myśli, przeżywanie koszmarnych snów, nadmierną czujność, co Sąd Rejonowy ustalił na podstawie opinii biegłego psychologa A. P. oraz zeznań świadka S. S.. Sąd podkreślał bliską więź łączącą H. C. ze zmarłym wnukiem, wynikającą z faktu wychowywania D. K. przez powódkę i traktowania go jak syna. Sąd pierwszej instancji wskazał, że stosowne zadośćuczynienie pieniężne rekompensujące doznaną krzywdę wynosi 10000 zł i w związku z tym zasądził na rzecz każdego z dziesięciorga spadkobierców H. C. kwoty po 1000 zł, oddalając powództwo w pozostałej części jako wygórowane i nieudowodnione. Odsetki ustawowe od tych kwot Sąd zasądził od dnia wyrokowania, argumentując, iż ustalenie wysokości zadośćuczynienia nastąpiło według stanu rzeczy istniejącego na tę chwilę. Koszty zastępstwa procesowego zostały wzajemnie zniesione między stronami przez Sąd Rejonowy na podstawie art. 100 k.p.c. Sąd ten nakazał ponadto pobrać od pozwanego i od powodów nieuiszczone koszty sądowe w stosunku odpowiadającym wynikowi sprawy.

Pozwany zaskarżył w całości apelacją wyrok Sądu Rejonowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach

obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152 ze zm.) oraz naruszenie przepisu art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c., polegające na przyjęciu, iż żądanie zadośćuczynienia przysługuje powodowi od ubezpieczyciela. Skarżący podniósł, że umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej nie obejmuje odpowiedzialności odszkodowawczej zakładu ubezpieczeń za naruszenie dóbr osobistych – więzi emocjonalnych między najbliższymi członkami rodziny zmarłego, a więc dóbr osobistych spoza zamkniętego katalogu dóbr podlegających ochronie z tytułu obowiązkowej umowy odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych.

Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację, powodowie domagali się oddalenia apelacji pozwanego i zasądzenia kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Skarżący nie podnosi zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego ani nie kwestionuje ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji, zatem Sąd Okręgowy przyjmuje te ustalenia za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Pozwany ubezpieczyciel neguje swoją odpowiedzialność z tytułu zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w postaci więzi emocjonalnych między najbliższymi członkami rodziny zmarłego, zerwanych wskutek wypadku komunikacyjnego. Zarzuty te nie są zasadne. Sąd pierwszej instancji trafnie podniósł, że aktualnie należy uznać za ugruntowane w orzecznictwie stanowisko co do możliwości zasądzenia na podstawie art. 448 k.c. zadośćuczynienia po śmierci osoby bliskiej, następującej wskutek deliktu popełnionego przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz. U. nr 116, poz. 731) wprowadziła z dniem 3 sierpnia 2008 r. zmianę w przepisie art. 446 k.c. poprzez dodanie § 4, umożliwiającego przyznanie przez sąd najbliższym członkom rodziny zmarłego, którego śmierć nastąpiła wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Przepis ten nie ma jednak zastosowania do zdarzeń prawnych i ich skutków powstałych przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2009 r., I PK 97/09, LEX nr 558566, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., II CSK 248/10, OSNC - ZD 2011, nr B, poz. 44). Poprzednio obowiązujący stan prawny nie dawał tak wyraźnej podstawy do przyznania zadośćuczynienia członkom rodziny zmarłego. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC - ZD 2010/3/91, uznano, że art. 448 k.c. a nie art. 446 § 3 k.c. stanowi podstawę ochrony odrębnego dobra osobistego, jakim jest bliska relacja pomiędzy zmarłym a osobą mu najbliższą. Dodanie § 4 do art. 446 k.c. wywołało wątpliwości odnośnie relacji tego przepisu i art. 448 k.c. Sąd Najwyższy wyjaśnił je w uchwale z dnia 27 października 2010 r., III CZP 76/10, OSNC - ZD 2011, nr B, poz. 42, w której przyjął, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Sąd Najwyższy wskazał, iż art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie wyłącznie do sytuacji, w której czyn niedozwolony został popełniony po dniu 3 sierpnia 2008 r. Przepis ten nie uchylił art. 448 k.c., jego dodanie było natomiast wyrazem woli ustawodawcy zarówno potwierdzenia dopuszczalności dochodzenia zadośćuczynienia na gruncie obowiązujących przed jego wejściem w życie przepisów, jak i ograniczenia kręgu osób uprawnionych do zadośćuczynienia do najbliższych członków rodziny. Stanowisko to zostało potwierdzone w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., II CSK 248/10, OSNC - ZD 2011, nr B, poz. 44 oraz z dnia 11 maja 2011 r., I CSK 621/10, LEX nr 848128. Śmierć osoby najbliższej powoduje naruszenie dobra osobistego osoby związanej emocjonalnie ze zmarłym. Nie każdą więź rodzinną niejako automatycznie należy zaliczyć do katalogu dóbr osobistych, lecz jedynie taką, której zerwanie skutkuje bólem, cierpieniem i rodzi poczucie krzywdy. Osoba dochodząca roszczenia na podstawie art. 448 k.c. powinna zatem wykazać istnienie tego rodzaju więzi, stanowiącej

jej dobro osobiste podlegające ochronie (por. uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012/1/10, wyrok Sądu Najwyższego z 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, LEX nr 1164718).

Skarżący nie ma racji twierdząc, że w świetle obowiązującego w dacie zdarzenia przepisu § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz. U. nr 26, poz. 310 ze zmianami) – odpowiednika przepisu art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 392), odpowiedzialność ubezpieczyciela nie obejmuje zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych bliskich zmarłego w wyniku czynu niedozwolonego (wypadku drogowego), za który ponosi odpowiedzialność ubezpieczony sprawca tego czynu. W szeregu orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących dopuszczalności zasądzania na podstawie art. 448 k.c. zadośćuczynienia dla osoby bliskiej zmarłego w wyniku wypadku komunikacyjnego Sąd ten co prawda nie wypowiadał się wprost o odpowiedzialności ubezpieczyciela, jednak skoro pozwani w tych sprawach byli właśnie ubezpieczyciele, a Sąd Najwyższy uznawał istnienie roszczenia z art. 448 k.c. i odpowiedzialności na podstawie tego przepisu, to nie sposób uznać, iż odpowiedzialność ta dotyczy tylko sprawcy szkody (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, LEX nr 1164718, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012/1/10, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, OSNC - ZD 2011, nr B, poz. 42). Oczywiście jest, w świetle art. 34 wymienionej ustawy, że jeśli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem pojazdu szkodę, której następstwem jest między innymi śmierć, to w ramach zawartej umowy ubezpieczenia ubezpieczyciel przejmuje odpowiedzialność sprawcy, taka jest bowiem w ogóle istota ubezpieczania się od odpowiedzialności cywilnej. Ani z przepisów ustawy, ani z umowy nie wynika, by odpowiedzialność ubezpieczyciela za szkodę (krzywdę) w postaci naruszenia dóbr osobistych osób najbliższych zmarłego na skutek wypadku spowodowanego przez kierującego pojazdem mechanicznym, za którą ten kierujący ponosi odpowiedzialność, była wyłączona. Takie wyłączenie musiałoby być wyraźne. Szkada będąca następstwem śmierci może być majątkowa i niemajątkowa. Przepis art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 392) nie wyłącza z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c., podobnie jak nie wyłącza go analogiczny przepis obowiązującego w dacie wypadku § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. Przedstawione stanowisko zostało zaprezentowane wprost w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., III CZP 67/12, OSNC 2013/4/45, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 czerwca 2012 r., I ACa 530/12, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6 września 2012 r., I ACa 739/12, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 kwietnia 2013 r., I ACa 205/13 oraz w uchwale z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 93/12, OSNC 2013/7-8/84, w której Sąd Najwyższy stwierdził, że „artykuł 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152 ze zmianami) - w brzmieniu sprzed dnia 11 lutego 2012 r. - nie wyłączał z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c.”. Ustrojową funkcją Sądu Najwyższego jest między innymi zapewnienie jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych. Choć stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w innej sprawie nie jest wiążące dla sądów powszechnych, to jednak trzeba mieć na uwadze zagwarantowanie jednakowej ochrony prawnej osobom, które zostały poszkodowane w wyniku śmierci osoby bliskiej na skutek wypadku komunikacyjnego. Akceptując zatem pogląd prawny wyrażony przez Sąd Najwyższy, Sąd Okręgowy uznaje zarzuty apelacji za nieusprawiedliwione.

Z przyczyn wskazanych wyżej, Sąd Okręgowy oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 4 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów

pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 490).
Na koszty te złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika powodów: A. C., Z. C., S. J., G. R., M. M., E. K. (1), C. D., E. K.
(2) i I. M. w łącznej kwocie 600 zł.